

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Arhitectură românească !
 O. CARP. — Deșteptare (poesie).
 EM. GIRLEANU. — Cea d'intîiu durere.
 A. A. NAUM. — La Ruginoasa în ziua de 2 Maiu 1906 (poesie).
 I. BOTENI. — Hanul din zăvoiu (urmare).
 C. TEODORESCU — O vizită la cimitir (poesie după Vogl).
 VASILE MIHĂILESCU. — Rotația în învățămîntul secundar.
 I. M. ZATLOKIEWICZ. — Cîntece polone despre Moldova veche.
 N. IORGA. — Cronică.
 X. — Cugetări.

În supliment : *Vederi ale mănăstirei Putna din Bucovina, înainte de reparație* (după acvarele de Knapp); *Din marginea Dunării: Căsuța răzleață, stejarii lungă gîrlă* (după fotografiile artistice, comunicate de d-na Farago).

REDACTIA:
 STRADA BUZEȘTI, 42.

ADMINISTRAȚIA:
 STRADA REGALA, 6

BUCUREȘTI.

EXEMPLARUL:
 În țară . . . 20 bani
 În străinătate 25 „

ABONAMENTUL ANUAL:
 În țară 10 lei
 În străinătate . 12 „

„Minerva“ Institut de Arte Grafice și
Editură. Societate anonimă.
București, Str. Regală, 6.

A apărut:

DOUĂ NEAMURI

DE

C. SANDU-ALDEA

Prețul Lei 1.50

EPIGRAMME

DE

RADU D. ROSETTI

Prețul Lei 1.50

Popasuri Vânătoarești

DE

ION BĂRSEANUL

Prețul Lei 1.50

De vânzare la toate librăriile.

Cărti

apărute în editura Institutului de arte grafice „Minerva“
București. — Strada Regală 6. — București.

AUTORII CLASICI

	L. B.		L. B.
ALECSANDRI V. — Poesii	1.50	EMINESCU M. — Poesii postume	1.50
— Teatru, vol. I	1.50	— Scrieri politice și literare	2.—
— Teatru, » II	1.50	— Literatură populară	1.50
— Teatru, » III	1.50	FILIMON N. — Ciocoiți vechi și noi	1.50
— Prosă	1.50	ISPIRESCU P. — Legendele sau basmele Românilor	1.50
ALECSANDRESCU GR. — Versuri și prosă	1.25	NEGRUZZI C. — Prosă	1.50
BĂLCESCU N. — Istoria Românilor supt Mihai-Viteazul	1.50	ODOBESCU AL. — Vol. I. Opere complete	1.50
BOLINTINEANU D. — Poesii	1.50	PANN ANTON. — Opere complete	1.50
CREANGĂ I. — Opere complete	1.50		
EMINESCU M. — Geniu pustiu	2.—		

NB. — Toate aceste scrieri — exceptînd „Poesii Postume“ și „Geniu Pustiu“, de Eminescu, — se găsesc în ediții de lux à Lei 3.— vol.

AUTORII CONTIMPORANI

	L. B.		L. B.
ALDEA-SANDU C. — În urma plugului	1.50	HODOȘ CONSTANȚA. — Frumos.	1.50
— Drum și popas	1.25	IORGA N. — Cuvinte adevărate.	2.50
BÎRSAN Z. — Visuri de noroc	2.—	— Drumuri și orașe din România	2.50
BELDICEANU N. N. — Chipuri de la mahala	1.50	— Sate și mănăstiri din România	2.50
BOUREANU EUG. — Povestiri din copilărie	1.50	— Pe drumuri depărtate	1.50
CHENDI IL. — Preludii	2.50	— Neamul românesc în Bucovina	2.50
— Foiletoane	2.50	— Neamul românesc în Ardeal și țara unghurească, 2 volume à	2.50
— Fragmente	2.50	— Gînduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul	1.50
COATU N. GR. — Din viața țărănească	1.—	— Ștefan-cel-Mare și Mihai-Viteazul	— .50
CUNȚAN MARIA. — Poesii	1.25	— Istoria Românilor în chipuri și icoane	2.50
DELATISMANA CORN. IOANA. — 100 basme pentru copii	2.50	IOSIF ST. O. — Din zile mari	2.—
EMILGAR-GĂRLEANU. — Bătrîni	1.50	— Credințe	1.50
FLAMMARION C. — Tainele cerului (tr. d. H. G. Lecca)	1.50	LECCA G. H. — Poesii	1.50
GENLIS D-NA (de). — Povestiri morale pentru tinerime	1.50	LIVESCU FLOREA MARIN. — Nu se cuvîne!	1.50
GORUN ION. — Taina a șasea	1.50	MANOLACHE-HOLDA I. — Fețe	1.50
GRIGOROVITZA EM. — Chipuri și graiuri din Bucovina	2.50		

	L. B.
PAPAHAGI N. și JULES BRUN	
Moșneagulde la munte	1.50
PAUL AUGUSTIN. — Între Someș și Prut	1.50
PETRESCU-PETRA N. — Ilie Marin	1.50
POP VASILE. — Rîs și plîns	1.50
— Domnița Viorica	2.—
POPOVICI C. AUREL. — Vorbe înțelepte	1.50
ROSETTI R. D. (Max). — Între Capșa și Palat	2.—
Rutenisarea Bucovinei	3.50
SADOVEANU M. — Povestiri	1.50
— Crîșma lui moș-Precu	2.—
— Dureri înnăbușite	2.—

	L.
SADOVEANU M. — Șoimii	1.50
— Povestiri din război	2.—
— Floare-Oflită (roman).	2.—
— Amintirile căprarului Gheorghită	2.—
SCROB C. — Rouă și brumă	1.50
SCURTU AUREL. — Călăuza stațiunilor Balneare și Climate-riche din România	2.50
SLAVICI I. — Vatra părăsită	2.—
— Din bătrîni	2.50
TEODORU A. GH. — Din viața marinarului	1.50
VOINEȘTIE-BRĂTESCU I. — Nuvele și schițe	1.5

BIBLIOTECA POPULARA „MINERVA“

No.		L. B.
No. 1—3.	Istoria populară a Romînilor	—45
» 4.	Cîntarea Romîniei	—15
» 5.	Istoria populară a literaturii Romîne	—15
» 6.	Revoluția lui Tudor Vladimirescu	—15
» 7.	Perdereea Basarabiei. —15	—15
» 8.	Unirea Principatelor. —15	—15
» 9.	Mihail Cogălniceanu. —15	—15
» 10.	Vasile Alecsandri	—15
» 11.	Stefan-cel-Mare	—15
» 12-13.	Istoria lui Mihaîl Vi-teazul, de N. IORGA —25	—25

No.		L. B.
No. 14.	Revoluția lui Horia	—15
» 15.	Răpirea Bucovinei	—15
» 16.	Cum să ne creștem copii —15	—15
» 17.	Păstrarea sănătății	—15
» 18.	Ce să citim?	—15
» 19.	10 Maiu	—15
» 20-22.	Războiul pentru nea-tîrnare	—45
» 23.	Viața și faptele Mitro-politului Moldovei Veniamin Costachi —15	—15
» 24.	Aritmetică	—15
» 25.	Femeia în revoluția din Rusia de E. Arbore-Ralli —15	—15

BIBLIOTECA MUSICALĂ „LIRA ROMÂNĂ”

Conținînd cele mai frumoase romănțe și cîntece
naționale romîne pentru voce și piano

NUMERELE APARUTE :

- | | |
|--|---|
| 1. Desteaptă-te Romăno. Cîntec pa-triotic. | 11. Cucuruz cu frunza'n sus. Cîntec popular. |
| 2. Luna doarme. Romănță populară. | 12. Fetișo din acel sat.. Arie din Transilvania. |
| 3. Aoleu! Arie populară. | 13. Popa zice că nu bea. Arie popular. |
| 4. Suspino crude. Romănță populară. | 14. Inimioara mea. Arie populară. |
| 5. Cîi te-am iubit. Romănuț. popular. | 15. Am un leu și vreau să-l beau. Cîntec popular. |
| 6. Călugărul. Melodie populară. | 16. Pasăre galbenă'n cioc. Cînt. pop. |
| 7. Pentru tine Jano. Cîntec popular. | 17. Imnul Regal Romăn de Hübsch. |
| 8. Două fete spală lină. Arie popul. | 18. Cîntecul Gînteii Latine. |
| 9. Ce te legeni codrulo? Romănță. | |
| 10. Stelnaț. Romănță. | |

Prețul unui Ex. 20 bani.

De vânzare la toate librăriile din țară și la Institutul de arte grafice și editură „MINERVA”, București, Str. Regală, 6

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția Strada Buzzeți 42 Administrația Strada Regală, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
--	---	--

Arhitectură românească!

Tot mai mult se vorbește de artă românească, în cărți, în articole și chiar în gazete; pe lângă stilul Ludovic al XV-lea, pe care-l iubește și-l răspindește în clădirile bucureștene d. arhitect Berindei, se caută a se amesteca în zidirile nouă elemente împrumutate de la bisericile noastre cele vechi. La Expoziție se văd în toate părțile ciubece, ocnite, stilpi cu capitelele înflorite, pridvoare, copereminte țuguiate, făcute din șindilă; arhitecții au căutat să culeagă din vechea noastră artă cit mai mult pentru a da o înfățișare «națională» pavilioanelor a căror construcție li s'a incredințat. Străinii sint înruiți în chip plăcut de vederea atitor lucruri nouă, și, fără îndoială, frumoase. Cu un alt prilej, va fi, putem crede, și mai bine.

Dar, la fiecare silință de-a se întrebuița în arta noastră nouă moștenirea de frumuseță specială pe care ni-a lăsat-o un lung trecut de muncă, se vede bine cită greutate întimpină în căutarea inspirației românești arhitecții de astăzi, din generația tinăra: înțelegi ușor că ei ar fi voit să facă mai bine, cu mult mai bine de cum au făcut. Dar nici-unul din ei n'a făcut o școală de arhitectură românească, și în noul așezământ de învățatură care poartă acest nume, n'a pătruns încă studiul amănunțit și luminos al vechiului nostru meșteșug de a clădi. Dacă ei ar fi urmat un curs consacrat acestei ramuri de căpetenie a unei pregătiri speciale pentru țara noastră, de sigur că ar înțelege altfel arhitectura tradițională, religioasă și profană și că nu s'ar opri numai la dibacea imitare a podoabelor și amănuntelor. Resultatul ar fi și mai bun, dacă școlarii ar face, supt conducerea unui profesor mai priceput în asemenea lucruri, o mare călătorie în vacanțe care i-ar pune în stare să vadă și să înțeleagă monumentele cele mai însemnate ale timpurilor de originalitate în clădire. Și cit de potrivită ar fi impunerea ca o condiție neapărată pentru căpătarea diplomei a unei lucrări întemeiate asupra

uneia din bisericile și mănăstirile de care e plină țara și cât ar fi de folositor dacă asemenea «tese» artistice s'ar și tipări, pentru a fi cunoscute și într'un cerc mai larg!

Am avea astfel un întreg corp, o întreagă mică oaste de artiști tineri, crescuți în bune datine românești, patrioți și iubitori de neam, înțelegători ai bunurilor lui celor mai înalte, cari și-ar face o minerie să unească nevoile de astăzi cu învățăturile de ieri și cari, prin lucrarea lor împreună, frățească și desinteresată, ar da clădirii românești din veacul cel nou formula pe care noi, profanii, o dorim, fără a o putea stabili.

Astfel de arhitecți ar fi potriviți și pentru întinsa, pentru glorioasa operă de restaurare a vechilor monumente, care se pierd sau se prefac, din nepricepere, în caricaturi. Uitați-vă numai ce curioasă potrivire de linii și de colori s'a făcut la biserica nouă a Zlătarilor sau la biserica, mai veche, a Sinaii, cu care samănă așa de bine! Cercetați întregirile și împodobirile fără înțeles ce s'a adaus la ultima și scandaloasa reparație a Cotrocenilor, cărora li s'a hărăzit falși stâlpi de tencuială cu capitule corintice! Amintiți-vă de hida îngrămădeală de piatră care e Sf. Nicolae Vlădica sau de biserica, înnoită și sfințită cu multă pompă, din Str. Dionisie. Cugetați la ciudățenia gândului de a înălța din nou la București, pe locul Expoziției, o clădire ca Sf. Nicolae din Iași, operă ținându-se de altă arhitectură și, pe lângă aceasta, fundamental prelucrată de d. Le-comte du Noüy! Este vre-un om de gust căruia să-i poată plăcea luxul de tencuială și coperemintele de turn în formă muscălească de ceapă cu coada 'n sus!

Cu altfel de arhitecți, n'am avea astfel de batjocuri!

Și același lucru s'ar putea face, în școlile de meserii, cu viitorii meșteri săpători în lemn și argintari, cari au să învețe din nou o artă ale cărei tradiții au fost rupte acum cinzeci de ani.

Pentru ei toți că și pentru public, care e chemat să judece o artă cu care nu mai e deprins, ar trebui mari albumuri de artă care să adune tot ce ni s'a păstrat. Un tânăr arhitect bucovinean a făcut un număr de planșe în acvarelă, dar ele nu s'a putut tipări. Ni trebuie însă o întreagă culegere mare și amănunțită, o publicare metodică și integrală.

Ar putea-o face Academia dacă ar avea alt program de activitate. Ministeriul de Instrucție e prea cuprins mai totdeauna de politică și, dacă s'ar apuca de o asemenea operă, ar cobori-o și ridiculisa-o prin oamenii pe cari i-ar însărcina.

Dar, iată, avem o principesă de coroană cu un ales simț pentru artă, cu deosebite talente de diletantă. În jurul Principesei Maria s'a alcătuit o societate de artă, în care au intrat mulți nechemati și au rămas la o parte și mai mulți chemați. Dar societatea este, ea are un fond, și e *datoare* să lucreze și altfel decât în saloane franțuzite. Prin ce ar putea să-și legitimizeze mai mult ființa decât prin marele *corpus* al vechii noastre arte, publicat supt patronagiul Principesei? Zic și eu așa o vorbă. Cine poate, să hotărască!

N. IORGA.

DEȘTEPTARE

*În ceasul pocăinței, cu sufletul tău față,
Deșerți înșelăciunea din cuța ce te'mbată,
Și, ca și cum lumina acuma ți-ar fi dată,
Privești și te 'nspăimîntă sărmana ta viață.*

*Ce știu să făurească aceste slabe brațe?...
Spre care culmi înalte din zări privirea cată?
Și, dacă într'acolo nu te-ai clintit vre-odată,
Ce demon te orbește, și care drum te 'nvață?*

*Comori așteaptă, poate, silirea mîinii tale,
Dar sînt cărări ascunse, și-atîți vrăjmași în cale,
Și fiecare clipă ascute-o nouă armă....*

*Fu tristă rătăcirea, uitarea fu prea lungă;
Cînd, însă, cel ce pleacă tot poate să ajungă,
Spre culmi pornește, suflet, saū inimă, te sfarmă!*

O. CARP.

CUGETĂRI

Schimbîndu-ți fără temei părărea asupra altora, ajungi să nu mai ai nici-o părere despre tine însuți.

*

Într'o lene mare nu poate încăpea o grabă cit de mică.

X.

CEA D'INTĂIŪ DURERE

Am crescut pe ulița boierească a Iașului, pe «Podul-Verde», cum i se zicea odată, în fața grădinii lui Mihai-Vodă Sturza și'n coasta pădurii Copoului, spre ale căreia rotunduri luminate, boierii de altă dată pornia, cu caleștile lor, să asculte glasul încă fermecat a lui Barbu lăutarul. Am crescut pe ulița din fundul căreia privirea pătrundea până departe, spre șesul verde și întins, în fundul căruia Cetățuia lui Duca-Vodă se ridica de-odată, ca înălțată de niște brațe uriașe, mindre că pot scărda în razele soarelui un asemenea juvaier. Am mai apucat încă, rătăcind, într'o lume ce începea să se schimbe, pe cei cițiva boierii, cei de pe urmă, îmbrăcați totdeauna în haină neagră, cu pălării înalte, pășind pe supt aleile de tei, cu ochii pierduți în urmărirea unui vis ce nu se poate îndeplini. Îmi aduc aminte cum ascultam, toată ziua, trîmbițele ale căroră glas războinic făcea să rășune cazarmile ce ni încunjuraū aproape casa. Toată lumea militărească era tărăbuită lingă noi, «*la deal*». Nu odată am rămas uimit, în poartă, cînd regimentul *de linie* pornia la paradă cu tamburul-major în frunte, un Țigan cît un munte, purtînd în cap o căciulă de urs, cît o baniță de mare, haine numai aur, și'n mîna un buzdugan cu măciucă pe care, cînd vroia să înceapă musica, îl azvirlia în aier de se rotia de două ori, apoi îl prindea în palmă și-l ținea o clipă sus, până ce clocotia glasul de tunet al tobei celei mari. Din poarta ogrăzii duceam mîna la pălărie, să salut militărește pe tata, care mergea călare înaintea batalionului. Tata, parcă-l văd, se uita de sus, pleca sabia spre gîtul calului, ca să-mi răspundă, iar eu mă credeam un soldat strașnic.

Multe am văzut în ulița aceasta, în multe întîmplări am fost și eu amestecat, și multe lucruri de pe acea vreme sînt închise în sufletul mieu. De unele nu-mi aduc aminte, is ascunse bine acolo, și cine știe dacă vre-odată farmecul său durerea lor vor răsări iarăși în mîntea mea cum răsar, în anumite nopți, direle luminoase ale fărămiturilor de stele. Cine știe! Dar unele din aceste întîmplări mi-aū rămas săpate în amintire, cu o atit de mare putere, încît oricînd le pot vedea, le pot trăi din nou, le pot povesti cum aș putea spune, oricînd, cea dintăiū rugăciune pe care mama m'a învățat s'o înșir: cu mîinile înpreunate și'n genunchi, în fața icoanei de deasupra pătîșorului meu...

De multe ori m'am gîndit la cea d'intăiū mîhnire a mea, la cea d'intăiū durere ce-am simțit-o în inima mea de copil. O pot povesti,

așa cum aș fi văzut-o aseară, cu înțelegerea mea de-acum, cu ochii și inima mea de atunci... Poate să fi avut vre-o cincîșese ani. Într'o seară, mă jucam în grădinița din față. Cum făceam grămezi de nisip, de-odată clocoti strigătul grabnic și deznădăjduit al trimbiței de foc. Și'ntr'o clipă năvăli, în goana nebună a cailor, șirul întreg de cară cu soldați, ale căror căști galbene tăiară răpede o dungă luminoasă, în inseratul zilei. Apoi a fost un învălmășag de trăsuri, de călăreți, de ofițeri, de soldați alergînd mai mulți, supt comanda cuiva, sau singuri, în gîfiiala repezită a fugii. Se opriau unii pe alții, se întrebau, sau își strigaau vorbe de abia spuse, apoi se aruncau în aceiași goană grozavă. Un soldat sosi cu un plic; după cîteva clipe, am văzut și pe tata, cu chipul îngrijat, trecînd pe lingă mine fără să mă vadă. Mă răzimasem de parmaclîc, în colțul grădiniței, și priviam cu plăcere la neobișnuita mișcare a uliței.

Peste puțin veni în fugă slujnica noastră, mătușa Smaranda. Am văzut-o ieșind pînă în mijlocul străzii, și țipînd speriată: «Vaî de mine, arde tîrgul». Atunci m'am strecurat printre două jaluzele desprinse, și bătrîna s'a trezit cu mine lingă dînsa. M'am uitat și eu: în fund, cerul se rumenise, unde de fum negru se ridicau în văzduh, și une ori cite un smoc de scinteî scăpăra ca niște mărgele împrăștiate. Ne-am întors lingă poartă. Un călăreț trecu în goană; nu mult după aceea, alte pîlcuri de soldați se perindară, ca niște vedenii. Seara se așezase ușoară; odată cu răcoarea ei, veni un miros acru și înecăcios; rumeneala cuprinsese tot cerul, iar vîrfurile copacilor din grădina lui Vodă, se auiră; mișcate de vînt, păreau niște flăcări ce ardeau legănîndu-se. Peste tot se întinsese o lumină dulce, de vis. Mătușa Smaranda întrebă pe un trecător. «Mă rog dumnitale, ce arde?» Acesta îi răspunse din treacăt: «Ulița Mare». Bătrîna își rosti numele, cum obișnuia să facă la orice întîmplare ce-î redeștepta mila sau mihnirea:

— «Smărăndiță, Smărăndiță!» Și iar se făcu tăcere. Numai de departe venia vuietul năbușit al unui zbugium. Mă cuprinsese o frică neînțeleasă. De-odată, gîndul mi se opri la mama care plecase în tîrg. «Dar mama?», întrebaiu îngrijat. Bătrîna mă trase mai lingă dînsa și-mi răspunse: «O să vie, conașule, n'ai mata teamă».

Nu știu cît vom fi stat în această așteptare încordată. Mama nu mai venia, nici tata, care pornise pe urmă. De-odată răsunară niște pași trăgănați. Privirăm în lungul uliței. În curînd puturăm desluși pe cei ce veniau: erau doi soldați cari duceau o năsălie. În dreptul porții, dinșii se opriră: de supt pătura ce acoșeria năsălia, ieșia un horcâit răgușit, care se stîngea cu totul o clipă, apoi izbucnia

din nou. Am auzit bine și mi-a rămas săpat în adîncul minții fiecare cuvînt din convorbirea celor doi soldați. Cel d'întăiu se întoarse și spuse, cu glasul plin de spaimă: «Moare măi». — «Da moare», îi răspunse cellalt. Întiul urmă: «— Să-l punem ici, în dosul porții, să-și deie sufletul în liniște». — «Să-l punem». Cînd zăriră pe mătușa Smaranda, o trimiseră răpede: «Fă-ți pomană și adu o luminare.»

Bătrina se zăpăci, alergă numai decît, și pe mine mă lăsă singurel lingă stilpul porții. Soldații nici nu mă văzură poate. Așezară nășalia în ogradă, chiar lingă parmaclicul grădinuței, și unul dintre ei ridică pătura. Lumina finarului din față se întindea pînă acolo. Horcăitul se auzi deslușit, aerul verii parcă-i dase putere; cel ce sta întins, un pompier, înghiția în gilgiiri adînci, parcă ar fi băut, însetat, apă. O grijă de ceva ce nu înțelegeam, mă făcuse și mai mititel, și mă țintuise locului. Pieptul pompierului se ridica des, ca niște foî; la fiecare ridicătură, nasturiî galbeni luciau în două șiruri, pe haina lui. — «Scoate-î casca», spuse unul dintre soldați. Cellalt îi luă binișor casca.

Atunci se petrecu ceva groaznic. Pompierul scoase un strigăt de durere, un strigăt așa de adînc, că mi s'a părut că ieșise din fundul unei hrube, de supt picioarele mele. Apoi, cu cea din urmă putere, vroi să se scoale, se prăvăli pe o coastă, și se răsturnă jos, trîntind pe soldatul ce se aplecase peste dînsul. Casca se rostogoli pînă lingă mine. Rănitul rămase pe pămînt, sbătîndu-se, iar fața i se acoperi ca de un vâl negru, ce se întindea cu incetul și pe jos: îi izvora sîngele din cap.

Toate acestea s'au petrecut cît ai clipi. Nici n'am avut vremea să mă înspăimînt. Aproape în aceiași vreme, putusem auzi, la spate, glasul mamei: «— Ce-î aici?». Apoi acel al tatei, întrebînd pe soldați: «— Ce e, ce faceți aici?». Cînd mama se apropiă și înțelese ce se petrecea, și cînd, întorcîndu-se, mă zări pe mine, se azvirlu, cu un țipet, să mă ieie în brațe: «— Pentru numele lui Dumnezeu, ce cauți tu aici?». Mă ridică, apoi îmi întoarse capul cu mîna și mi-l sprijini de umărul ei.

În această vreme veni și mătușa Smaranda. Am auzit scrișnetul chibritului ce aprindea lumina, am auzit cele cîteva cuvinte, întretăiate, ale soldatului ce povestea tatei: «— Un zid dărîmat..., da, peste dînsul... scos de supt dărîmăturile unei bolți...» Apoi o clipă de liniște, și pe urmă un suspin, un suspin lung, de ușurare, ca al unui om care se așează să se odihnească după un drum lung. Simțiiu tremurul mamei. Tata o luă de braț: «— Hai, ce stai și tu; hai dragă. În urmă glasul bătrinei tînguia: «— Smărăndiță, Smărăndiță!»

În noaptea aceea n'am putut dormi. Într'un răstimp, mi se păru că lumina candelii se înalță, se suptiază și se toarce mereu prin caietul luminat al păharului, apoi se întinde de se strînge ghem împrejurul unei căști mari ce spinzura de-asupra patului mieu. Am țipat, a alergat mama lîngă mine, și toată noaptea mi-am simțit mîna într'a ei.

A doua zi, m'am jucat ca de obicei. Tot ce privisem cu o seară mai înainte, se ștersese ca un vis. La întîmplarea din seara trecută nu mai gîndiam, cum nu mai gîndiam la zgiriiturile care mă usturase numai în clipa cînd mi le făcusem.

Dar a treia zi, rînduri-rînduri, soldații treceau în pas domol, cu toți oșierii lor, cu drapelul, și cu goarneau ce sunau, duios, o rugăciune. «E o paradă», îmi spune mama care mă ținea în brațe, «o paradă, știi ca atunci cînd a venit generalul». Eu n'am crezut; căci de la fereastră am văzut sicriul purtat pe-un tun, iar, de-asupra sicriului, *casca*. Și-atunci din nou mi-a răsărit în minte seara aceea. Din nou am văzut pompierul întins jos, vîrsîndu-și chinul în suspinul adînc ce mi se păruse că ieșise de supt pămînt. Mi-am dat seama că acum îl duceau undeva departe, că-l luau de lîngă toți ai lui, săracul! Și-am avut acea presimțire nedeslușită a despărțirii ce cîndva nu se poate înlătura, presimțire care se naște odată cu noi. Nu pricepusem tot, dar înțelesesem destul. Și, ca și cînd cineva ar fi vrut să mă despartă și pe mine de mama, am cuprins-o de git cu amîndouă miinile, și am plîns, zguduitor, cea d'întăiu durere a mea.

EM. GĂRLEANU.

LA RUGINOASA ÎN ZIUA DE 2 MAIÛ 1906

I.

La mormîntul tău, cucernic, îți aduce închinare, —
 Cuza, Domn al Romăniei, nume sfînt, nemuritor,
 Să s'adape la izvorul de 'ndurări și alinare,
 Al sătenilor popor.

«Să ne ierți, mărite Vodă, dacă dat a fost să fie
 Să venim a-ți pune jalea și al nostru greu năcaz,
 Cînd ar trebui să sune cîntece de veselie
 În mareața zi de azi.

Dintru începutul nostru, străbătut-am grele vremuri :
 Eram șerbî și pentru alții noi ogoarele munciam ;
 De te-afunzi cu gîndu 'n urmă, te 'nflori și te cutremuri
 Cît de apăsăți eram.

Ne lăsam și plug și casă, cînd se arătau dușmanii,
 La chemarea cea din buciom, totdeauna alergam.
 Scumpă ni era moșia. Astfel se trecură anii:
 De apururi ne luptam.

Căci ciociul făr' de lege nici voiă de noi să știe
 Ca și boii pe ogoare ne 'njugă cu ei la plug ;
 Focul nu ardea în vatră, și muriam de sărăcie,
 Iară el trăia 'n bielșug.

Vînturam atuncea țara și potecile ascunse,
 Și cu drag străvechiul codru lîngă sînu-î ne primia
 Și că ziua cea din urmă de răsplată ne ajunse,
 Doina, lumii o vestia.

Și, la urmă, drept răsplată după veacuri de urgie,
 Nu avem nimic pe lume, nici măcar un biet ogor
 Să ne sămănăm porumbul și să punem temelie
 Unui mare viitor.

Mai aveam nădejde încă în multă credința noastră :
 Ca un Mesia al nostru, Cuza, noi te așteptam :
 Numaî cînd priviam la ceruri și în zarea cea albastră,
 Ușurați, nu lăcrămam.

II.

Cînd venit-ai, tu, o Cuza, și-ai privit la noi cu milă,
 La ogorul, pentru alții sămănat cu-a' noastre minii,
 Și-ai văzut cum veneticii fără lege ne impilă, —
 Ne-ai făcut pe el stăpîni.

Binecuvîntată fie a ta sfîntă amintire !
 Ni trimit ades străbunii glas alinător pe vînt :
 «Să-l aveți, nepoți, în slavă ; el vă scoase din robie ;
 Și să-l țineți ca pe-un sfînt !»

De cînd ai murit în slavă și 'n a faptelor podoabă,
 Azi nu mai avem pe nimeni ocrotire să ni dea.
 Parc'am fi străini în țară, nimeni nu ne mai întrebă
 Și de noi a ști nu vrea.

S'a 'mbucătățit pămîntul. Astăzi plugul nu mai ară ;
 Pe pămîntul stors de vlagă mergem greu pe lingă boi:
 Sărăcie pretutindenî, hrana noastră ni-î amară ;
 Biruri multe și nevoi!

Iar un neam străin de oameni greu cu lanțuri ne încinge,
 Înfrățiti cu pămînteanul cel nelegiuit, hain,
 Limba, legea, obiceiul și dreptatea ni-o atinge
 Și ne umple de venin !

În zădar strigăm : Dreptate ! Nimeni nu ne iea aminte !
 Noi în mina lor unealtă de acum să nu mai fim !
 Și aici în pacea morții, și pe-aceste locuri sfinte
 Răzbunare juruim.

Va suna și ceasul nostru — oas cînd va veni răsplata
 Și dreptatea ni-o vom face doar cu fier omorîtor,
 Și atunci, Mărite Cuza, să fii treaz și să fii gata
 Să ni vii în ajutor !

A. A. NAUM.

HANUL DIN ZĂVOIU

(Urmare.)

Încet, încet se ducea și iarna. Pămîntul se dezgheța p'alocuri, și venia cite odată pe gîrlă innăboire năvalnică de sloi. Jupînul știa el ce trebuie hanului, să nu mai vie apa pe drum și să-î amenințe temelia la ploile ale mari.

A băgat oamenii în vre-o două zile, a bătut două rînduri de pari, i-a împletit cu nuiele și a umplut cu bolovani locul de la mijloc. Și, cînd a mai venit iar apa mare din topirea zăpezilor de la munte, pe drum s'a prelins așa mai puțină, și întăritura de apărare a ținut piept cu furia undei crescute.

În primăvară, după ce s'a împinzit codrul cu podoabă verde, se vorbea în lume, că ar fi niște hoți prin pădurile din Scorțaru. Cîte un strejar trimes de stăpînire la gară povestia cum văzuse el inși mulți ascunși în luminișuri și se îngroziau bogații de furia oamenilor fără căpătîiu.

Cum s'a făcut, cum s'a dres, printre oameni mai umbla o vorbă. Că jupînul a avut bănet mult îngropat și că numai acum l-a scos, să-l lase nepoților. Se știa de toți că Mia lui Lambu poartă două suflete.

Vorbă se împărția ici, colea, și, dacă erau hoții p'aproape, apoi aveau ei omul lor în sat, să-î învețe pentru care casă să-și încarce pistoalele.

S'a aflat în urmă cum se ducea Ghiță Grosu pe poteci ascunse la locul știut, ducea tutun și de mîncare celor ascunși și tăinia cu ei, ce și cum să facă.

În paza străzii era puțină nădejde. Ce să faci tu cu oamenii osteniți de sapă și siliți să doarmă în primărie? Despre partea lor, poate să te omoare hoții și o să afle și ei a doua zi de la alții.

Lambu știa că n'are așa bani, ca să ispitească răutatea omului nărăvaș. Ce bruma parale strânsese și el, erau închise în marfă. Strîngea într'o săptămînă cinci, șase sute de franci, se și ducea la oraș, sau la Pitești după tir-guală.

Așa că dormia fără multă pază și nici nu se îngrijise de revolverul de la căpățiu. Și noaptea acum aducea filfiiri de groază pe aripele întunerecului nepătruns și, la fiecare strigăt mai apăsător, tresăria ca la apropierea unei mari nenorociri.

Într'o seară era întunec, de-ți dedeaî cu degetele în ochi. Prăvălia a rămas goală de cu vreme, și Lambu s'a culcat ca în toate serile. Să fi trecut așa ca la două ceasuri dia noapte, cînd Niță Lambu aude bătăi în ușa de la drum. A stat puțin la îndoială, să deschidă, ori nu, dar, fiindcă n'avea de ce să se teamă, a tras un chibrit pe părete, a luat cheile și s'a dus să dea omului, de ce avea nevoie. Cînd colo, ce să vezi? La ușă aștepta o față necunoscută, și pe Lambu l-a săgetat odată la inimă de ce-ar putea să se întîmple.

N'a apucat să aprindă lampa din cuiu și au mai venit alți muștiri, tot așa necunoscuți. Care cum intra, la «bună-seara», se mai strîngea la mintean în dreptul chimirului, și se așeza la masă.

Cînd a cerut unul o oca de rachiu, Lambu s'a răpezit pînă sus. S'a făcut că n'ar avea la el cheia de la pimniță. Și-a păstrat curajul în fața nevetei, care nu știa de lumea din prăvălie și i-a spus încet să plece pe din dos, și, cum o putea, să se ducă la streaje, ca să vestească satul.

— Nu cred să fie hoți, că sint numai vre-o doi; dar e mai bine așa. Du-te, și să n'ai nici o grijă.

Mia s'a strecurat pe uscioara dinspre grădină, a trecut gîrla prin apă și s'a dus la primărie. Strejerii dormiau cu ușa zăvorită, și abia s'a uitat trezit. Cînd au înțeles de ce e vorba, au luat, așa drept lege, în mînă cîte o armă din ruginiturile vechi și au pornit peste pod în capul uliții, să cheme alți oameni cu puști ca lumea, că ei singuri nu se încumetau să se apropie de locul de groază.

Cu teamă în glas, strigă unul odată, cît a putut de tare:

— Săriți, hoții mă....!

— Hoții, mă, la hanul din zăvoiu...!

Așa încep să strige strejerii pe rînd, dar nu îndrăzniau să înainteze mai mult pe uliță devala.

Dintre vecini a auzit întîiu Tătaru; apoi s'a sculat Măntoiu, Iosif Gheorghie. Cum se întîmplase să n'aibă nici-o beldie la îndămină, nu li venia să iasă în drum: stau în prag cu mîna pe ivărul broaștei, ca, la o întîmplare să poată intra rîpede în casă. Se întreba, așa mai încet, unul pe altul:

— Unde să fie, nea Niță?



VEDERİ ALE MĂNĂSTIREI PUTNA DIN BUCOVINA, ÎNAINTE DE REPARAȚIE
(după acvarele de Knapp.)



DIN MARGINEA DUNĂRII: CĂSUȚA RĂZLEAȚĂ. STEJARII LÎNGĂ GÎRLĂ
(după fotografii artistice, comunicate de d-na Farago.)

— N'auzi, Gheorghe, că e la han, la Măcare? Mergem, hai să mergem!

— Mergi, da' cu ce? răsare și Iosif cu vorba de după palan.

În clipa ce a urmat, s'au auzit venind din sus oameni mulți. Tătaru a cunoscut gura lui Chelcea, și atunci a venit în drum, a strigat pe ceilalți, și au mers cu toții — lume multă se adunase, ca la lucru d'ășa — după planul lui Chelcea.

Au pornit încet, cercetînd cu luminările la colțuri de gard, și, cum se apropiau de han, strigau tot mai tare:

— Săriți, hoții, săriți, hoții!

Lui Lambu i-a mai venit inima la loc, cînd a auzit că larma mîntuitoare este aproape de casa lui. Făcătorii de rele pînă aci stătuseră la băutură și, tocmai cînd se găteau de ispravă, au trebuit să se uite cu băgare de seamă cam cîți inși se apropie.

Acum, sătenii noștri nu prea aveau ei arme așa: pentru asta nici-unul nu îndrăznia să se ducă innăuntru, ori să se uite pe vre-o crăpătură de la oblon.

Stau și ei așa buluc în drum, și, cînd au pornit hoții din han și cînd a strigat unul, după ce dase drumul unui glonț în aier: «La o parte, lume, că vă rămîn copiii pe drumuri!» toți s'au împrăștiat care încotro, ca potîrnichile.

Cînd au intrat în han oamenii din uliță, cu strejerii, se întreceau să întrebă pe Lambu, ce a tănuit cu hoții, dacă i-au luat ceva:

— Crezi d-ta că ei au fost hoții? Niște borfași, găinari d'ăia!

Și așa începea să spuie Tătaru mai departe, cum s'a trezit el, de cînd a auzit zgomot. Alții, în rîs, glumiau. Costică, de colo:

— Eu n'aveam nici un fuscel de la războiu, și, dacă am văzut, am luat biciul din cai.

— Hă, hă, hă...! rideau ascultătorii.

— Să ieși cu biciul la hoți! Da' dă-i dracului, nene, nu vă spuneam eu că n'a fost nimic de capul lor?! Și venia Tătaru, își sălta chimirul, se mîngîia cu mîinile pe burtă și se ducea la altă ceată, să spună și acolo cum s'a trezit el și să mai audă cîte ceva. Că așa erau oamenii acuma, împărțiți în cete în han și p'afară, ca să asculte ăla de la ăla.

În îmbulzeală, nimeni n'a putut să-i spună lui Lambu de rostul nevestei, și i-a venit de-a binele inima la loc cînd a văzut-o intrînd în han cu nașă-sa de mînă. A întreat-o dacă i-a fost frică, și toți s'au minunat de curajul ei: să se ducă singură în crucea nopții la streaje!

Apoi Niță Lambu a scos din pimniță rachiu cu vadra și a cinstit pe oameni pînă la ziuă, de părere bună.

VIII.

Mia a rămas c'o spărietură sdravănă. Noaptea se trezia suspinînd din somn, întindea brațul să-și simtă bărbatul aproape, și de multe ori îl scula:

— Nițică, scoal', Nițică, nu știu cine e!

El săria ca ars, se ducea jos, încerca încuietorile și venia să-și liniștească nevasta.

— Nu e nimic, Mio, și s'a părut! De ce te sperii așa degeaba?

Cînd era el aci, era cum mai era. Dar, cînd pleca la Pitești, Mia toată nopticica se perpelia și p'o parte, și p'alta, și nu putea să adoarmă, măcar că jupinul păzia mai cu toată streaja.

Cu spaima-ei, Mia noastră era tot cam bolnăvicioasă, și Dumineca nu-î mai plăcea să asculte cum cîntă Țicu cu vioara. Vestelele-î dau zor cu buruieni și descîntece și cu sfaturi fel de fel.

Toate aū fost cam fără rost, fiindcă Mia lui Lambu a căzut pe vatră fără vreme, și băiețașul, care umplea casa cu plînsul argintiu, era slab și prea puținel.

L-aū botezat răpede, ca pe copilul de la care n'ai mare nădejde, și i-aū zis, după numele nașului, Mihalache.

La cumetrie n'a fost cine știe ce chef mare; fiindcă mama pruncului se zbătea în ghiarele morții și Lambu era prăpădit de necaz și de oboseală. A vrut Dumnezeu și, peste cele șase săptămîni, Mia s'a înzdrăvenit, copilul a mai prins inimă, după ce s'a dres laptele sinului tînăr, și iar s'a coborît vreme de pace în odăile de la han.

A venit sărbătoarea Învierii, cu flăcări și fete gătiți în haine nouă, la horă, iar pe iarbă verde, și cu frunză tînără în sălciile din prund.

Dar la «Strat de Rusalii» copilul s'a bolnăvit rău. După două zile mai nu mai putea să plîngă: suspina cite odată, încet, și numai pieptisorul sălta răpede, de răsufierea ostentată.

Biata mamă! Ce n'a făcut și ce n'ar fi dat Lambu să vadă iar veselii ochii lucitori ai lui Mihalache, să mai întindă minuțele spre fața lui tat'-său și să încerce iar să ridă în dințișorii lui de lapte.

N'a știut nimeni ce să-î facă, și în noaptea despre «Moși» și-a dat sufletul în mîna Tatălui, și a trecut în lumea umbrelor chipul de înger al lui Mihalache.

Mia și-a despletit părul, s'a legat cu tistimel negru pe frunte și a pornit să plîngă așa într'una, de n'o putea nimeni îmbuna.

Durerea mare și sfîntă nu mai auzia glasul mîngîietor al bărbatului, și i se părea că nimeni n'are dreptul să plîngă fala tinerețelor ei pierdute.

Prăvălia, la o zi așa de mare, a stat închisă, și oamenii după delături se opriau mirați în fața obloanelor zăvorite, și mulți plîngeau pe săli, de atîta întristare.

La vremea înmormîntării, s'a adunat lume ca la un om mare. Și preoți din alt sat au fost chemați pentru slujbă, și, unde se isprăvia cîntarea lor, cu «...Sfînte fără de moarte, miluiește-ne pre noi», răsuna glasul plîngător al Mieii:

— Mi-ha-lache al mamii...!

— Mi-ha-lache al mamii...!

Iar începeau preoții psalmodierile lor de îngropăciune: «...Unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfîrșit.»

De la cîntărețul care purta steagul de mort și pînă la țigani care veniau în urmă, să capete și ei un ciocan de rachiū, era numai un plîns și o izvorire de lacrimi, cînd se jelia Mia jupinului...

«Tineretele mele maică! Puiul mami, pui, ce mă fac eu fără tine, maică!»
 În drumul de la biserică până sus, în deal, la cimitir, a leșinat Mia de trei ori, și cu greu auz dezlipit-o de pe pământul cald de la groapa proaspătă.
 Se vestia a fi nespuns de tristă vremea caldă de vară la hanul din zăvoi, florile de pe cîmp înfloriau degeaba, și degeaba mai sosiau din locuri departate berze domoale și prepelițe, să dea glas muscelului.

I. BOTENI.

O VISITĂ LA CIMITIR.

— DUPĂ VOGL —

La ușă bate: cioc, poc, rar:

«Deschide, moșule gropar!»

«Deschide, rog, toiagul iea-ți:

«O scumpă groapă să-mi arați!»

E după port un biet soldat,
 Din oaste chiar acum scăpat.«Și cum se chiamă cel ce-aci
 «Un loc de-odihnă-și dobîndi?»«E mama; vai, nu mai cunoști
 «Pe fiul Martei dus la oști?»«Ce slab la chip și 'mbătrînit!
 «În minte nici că mi-a venit.

«Să mergem, spu! Aici mi ți-i

«Comoara pentru care vii;

«Aici supt paza pietrei reci
 «Își doarme somnul ei de veci».Stă locului soldatul, mut,
 Să crezi că stîncă s'a făcut;Cu ochii umezi stă privind
 Mormintu-alături înnegrind;Apoi se 'ntoarnă spre gropar:
 «Nu e aici, te 'nșeli amar!»«Așa un loc nu-mi încăpu
 «Jubirea mamei mele, nu!»

C. TEODORESCU.

DESPRE ROTĂȚIA ÎN ÎNVĂȚĂMÎNTUL SECUNDAR

— CÎTEVA NOTE —

Oricit de bună să fie o lege de organizare a învățămîntului, fie ea chiar o lege ideală, se știe că atît prețuiește legea, cit prețuiesc aceia ce sînt chemați s'o aplice: învățătorii și toate gradele. E atît de covîrșitor și atît de hotărîtor rolul învățătorului în școală, încît se poate spune că acolo unde învățătorul e bun și școala e bună, iar învățătorul rău face și școala rea. Se vorbește de cutare lege

că e o reformă fiindcă liceul, în loc să aibă 7 clase, are 8, făcându-se din ele două școli deosebite,—în care ce se învață într'una se învață și în alta, dar ceva mai deosebit în cea din urmă care se numește liceu, pe cînd cea d'întîiu e gimnasiu.

Facerea unei legi de învățămînt e, fără îndoială, un lucru foarte greu. nu numai la noi, dar și aiurea. La noi mai ales, o ajută îndestul faptul că am trăit treizeci și patru de ani cu o lege criticată de toți și că s'aũ risipit guvernele cînd aũ venit cu modificări mai mult sau mai puțin radicale. Chiar legea actuală, pusă în aplicare de la 1-iu Septembrie 1898 — sînt opt aņi de atunci —, nu e încă legea îndrăzneată ce s'ar impune din pricina nevoilor noastre. E drept însă că critici serioase nu s'aũ adus, iar noile reforme despre care tot mereu se aude vorbindu-se — la drept vorbind, nu mari reforme, ci simple... forme — s'aũ dovedit ridicule, cum e, de pildă, împuținarea numărului învățătorilor prin desființarea școlilor normale, tocmai în preajma anului jubilar. O singură critică temeinică și sănătoasă s'a adus actualei legi a învățămîntului secundar de un om care nu era un om de legi. Glasul său a răsunat însă în pustiu. Tradiția, puternica tradiție și, mai tare decît ea, interesele, multele și marile interese jignite vor împiedeca multă vreme săvîrșirea adevăratei reforme a învățămîntului secundar.

E totuși o altă reformă care se poate face, într'un sens oarecare, mai ușor, e vorba de reforma sufletului școalei, care este, și va rămîne pururea, învățătorul. Cine va face-o, va fi cel mai mare ministru de instrucție al țării. Așa cum sînt astăzi profesorii secundari, în marea lor majoritate, ca să nu vorbesc decît despre ei, sîntem cu mult departe de această reformă. Și ce s'ar putea face ca să ajungem acolo?

Dacă se lasă la o parte faptul că schimbarea legii instrucției s'a făcut cu multă timiditate și cituși de puțin cu caracterul hotărit de adevărată prefacere, e neîndoielnic că ea constituie în foarte multe privințe o îmbunătățire vădită față de trecut. Răul cel mare, cel mai mare însă al acestei legi, e modul desastros cum se face aplicarea ei. Vinovați sînt de-o potrivă profesorii și autoritățile superioare: unii fiindcă nu caută să se pătrundă de spiritul ei, alții că și-aũ uitat cu totul și cu toții marea datorie de supraveghere ce li-o impune situația lor.

Întîmplarea a făcut să intru în învățămînt odată cu punerea în aplicare a legii și, ca atare, pot să afirm că abia dacă un șfert din ea se executa așa cum trebuie. Încolo, nu e nici-o deosebire între present și trecut. Ba în unele locuri ne găsim mai pre jos decît în

trecut. Voiu arăta și voiu lămuri pe rînd cum în afară de formele noi ale legii — se calcă în învățămînt, și de profesori, și de autorități, tocmai părțile cele mai bune ale ei, într'o nepăsare cu adevărat criminală pentru interesele adevărate ale școlii, care sînt și ale neamului.

Așa, între altele, există și o bună dispozițiune — ca să nu citez decît un singur cas, acela a rotațiunii între profesorii de aceeași materie și chiar de materii diferite, rotație care constituie una din cele mai bune inovații, necunoscută legii celei vechi. În școala primară unde s'au făcut experiențe destule, ea a dat roade foarte bune, pe cînd în școala secundară se poate afirma că asemenea încercări nu s'au făcut nici-odată. Din cite gimnasiu și licee cunosc — și nu cunosc puține — n'am nici-o cunoștință unde directorii să se fi gîndit vre-odată că articolul acela din regulament are și el rostul său. Chiar dacă se va fi făcut pe undeva, rotația s'a făcut sporadic — și, nu prin îngrijirea directorilor, cei mai mulți simpli iscăliitori de hîrtii — ci din zelul a doi-trei profesori, doritori să-și facă ei inșii controlul metodei lor.

Dispoziția e nu se poate mai bună, și o reproduc întocmai:

«Dacă într'o școală secundară sînt doi sau mai mulți profesori de aceeași specialitate, ei pot, prin consimțimînt comun, să alterneze între dinșii la diferitele clase. Pentru aceasta, se cere aprobarea Ministeriului, dată în urma avisului directorului și al inspectorului general.

«Alternarea se poate face și între profesori de materii diferite, dacă ei posedă, conform art. 24 din lege, specialitățile necesare pentru a preda acele materii.

«Alternarea nu se poate începe de cit de la începutul anului școlar ; ea nu se poate stabili numai pentru o parte a anului.

«Alternarea se stabilește pentru fie-care an în parte, după care fie-care profesor are dreptul a reveni, dacă vrea, la situația sa anterioară.»

A insista asupra foloaselor ei, e inutil. Dacă la clasele primare, unde elevii au tot anul, la toate materiile, un singur profesor și tot s'a simțit nevoia ca copiii să meargă une ori doi ani, alte ori, cînd profesorul e bun, chiar patru ani cu acelaș învățător, necum la licee, unde, în cele mai multe casuri, școlarii se întilnesc cu profesorul lor numai două ore pe săptămînă, cel mult trei. Cunosc profesori cari de zece ani și mai bine n'au făcut doi ani dearîndul cu aceeași serie de școlari. Mulți, foarte mulți nici nu-și cunosc elevii

cel mult după nume, și totuși se pretinde profesorilor să-i cunoască și sufletul.

S'au văzut promoțiuni desastroase: din 100 abia au trecut 30, din 50 abia s'au promovat 20, și așa mai departe. La ce atîta muncă, atîta cheltuială, atîtea jertfe? Ca să admiți că din 100 de inși numai 30 de inși sînt buni, iar restul de 70 incapabili sau imbecili, aceasta nu se poate. Pricina e profesorul și cei ce nu-l ajută, fie, din nepăsare, fie că i se pun chiar de-a curmezișul meseriei sale, una din cele mai nobile dar și din cele mai grele.

Măsura rotației ar fi bună, nu numai pentru școli, dar și pentru profesor. Cutare s'a cocoțat prin niște împrejurări de care și el se miră, la clasa a VIII-a, iar altul face mereu aceleași lucruri la clasa I-a A, la clasa I-a B, și nu rare ori și la I-a C, și chiar la I-a D, fără să fie înlăturată puțința de a se duce și la I-a E. Un exemplu recent. La zece elevi dintr'un oarecare liceu, chip și seamă de mîna întîia, dacă nu prin învățatura care se dă, cel puțin prin poporația numeroasă pe care o are, la un examen dat la o școală de ofițeri, se dă revoluția din 1848 în țările romîne. Toți, dar toți au făcut-o pe cea din... 1821. Profesorul care le predase istoria e din cei cu capacitate. De-ar fi fost unul din cei vechi, am fi zis: «cadră veche», și lasă-l în pace.

Dacă celor în drept li vor veni la ureche rîndurile acestea, și trebuie să li vină, căci celor de sus li se cuvine sarcina de a da pildă celor de jos, să se profite de faptul că anul acesta vor începe cursurile la 15 Septembrie — și prin urmare e încă vreme — și să se comunice direcțiilor tuturor școlilor secundare ca profesorii întruniți în conferință trebuie să-și ia ei între ei materiile și clasele la care vor preda anul acesta, rămînînd ca de aci înainte să se continue pe aceiași cale, cel puțin pentru un ciclu de patru ani. Amestecul autorităților în chestia aceasta — ca și în multe altele — bagă zizanii între profesori, cari, ei între ei, se înțeleg mai bine, ca unii ce-și cunosc mai temeinic puterile. Am asistat odată la o orînduire de ore între 25 de profesori — e drept, nu rotație —, și unul n'a avut să se plîngă de vre-o încălcare a drepturilor sale de către un alt coleg. Nu tot așa se petrec lucrurile prin Ministeriū, care, chiar cu cele mai bune gînduri, e în necunoștință de cauză și ia măsuri de acelea ce măresc și mai mult neîncrederea între profesori și autoritate. Iar, de vor fi oare care neînțelegeri, ele să se aplaneze tot de profesori, luați ca arbitri de către nemulțamiți. Să nu se tot reclame pentru toate nimicurile Ministeriului, care, lucru curios, e gata în totdeauna să se miște pentru ele, trimițînd anchete peste anchete, care nu fac cinste nici celor ce le provoacă, nici celor ce le trimet.

Și, dacă glasul nostru nu va fi ascultat, vom aștepta și noi timpuri mai bune în care va veni cel de mult așteptat și care nu poate să fie altul decât acel ministru care va trebui să înțeleagă, odată pentru totdeauna, că cea d'întîiu și cea mai mare grijă a cuva în situația sa e să aplice legea. S'o fi născut el pe pămîntul acestei țeri și, dacă s'a născut, care e acela ?

VASILE MIHĂILESCU.

Cîntece polone despre Moldova veche

În poesia polonă am dat din întimplare de trei cîntece referitoare la Romîni și țerile lor. Cel d'întîiu e al lui Lucyan Siemienski. S'ar putea zice mai bine că e un fragment epic din timpurile lui Chmielnicki (Hmilnițchi). Hatmanul Chmielnicki, fudul de puterea sa căzăcească, dorind să-și creieze o Crăie neatirnată de nimene, se răscoală încontra Polonilor, amenințînd pe toți vecinii. Vasile Lupu cere ajutor de la Poloni, — dar degeaba. Ostașii lui fug, dar sînt urmăriți și lasă în urmă o diră de singele lor. Cazacii cotropesc toată vecinătatea.

Poesia aceasta are titlu: «Năvălirea lui Chmielnicki în Moldova» — și în metrul ei propriu, sună așa :

*Lin zefiru-adie 'n Zaporaja ;
Dor de horă au Cazacii tineri ;
Dară ce gînd are Pan Chmielnicki,
Cel diu ceruri — singur El — o știe !
Nici ostașii cei voinici în lupte,
Căpitanii n'o știu, nici hatmanii ;
Cel ce 'n inimă tainele cetește
Cel din ceruri — unul El — o știe.*

*Pe trei vaduri ei trecut-au Nistrul —
Pan Chmielnicki o porni 'unainte,
Iute solii din Hotin trimete —
Lui Vasile din Moldova zice :
— Ce? degeaba să mai stăm la vorbă ?
Sau ne batem, sau legăm frăție.
Vreai frăție — mi-î poști la masă,
Nu-o vreai — mi-î da parte din Moldova !..*

*Cum aude astă vorbă Domnul,
Lui Potocki-î scrie 'n graba mare :
— Măi Hatmane ! unde-ți este mintea ?
Sau orbit-a vinu-a ta vedere,
Sau slăbit-a pe ai tăi războinici,
Cai lăsat să zburde Pan Chmielnicki ?
Să îngrașe cu-ale noastre trupuri
Țara, și cu sânge viu s'o ude ?!..*

*Din Suceava fug în grabă Leșii,
Cu rușine-l lasă pe Vasile,
Dar în urma lor de sânge gîrle —
Și-a lor trupuri străjuiesc hotarul.
Domnul plînge:
— Iașii mei, hei, Iașii !
Ce frumoși sînt Iașii miei acuma!..
Doar pe șleahuri și-or goni cenușa !*

*Pan Chmielnicki isprăvi degrabă :
Veseli, sprinteni s'avîntau Cazacii —
Țara moldoveană bine-au răfuit-o,
Grea nevoie aruncă 'n Lehia.
Perecopul, Moscul Polonia
Groaznic, iute le trecea Cazacul.*

I. M. ZATLOKIEWICZ.

CRONICĂ

I. Cărți.

E de crezut că între lucrările comandate pentru Expoziție nici-una nu va fi așa de bună ca «Istoricul învățămîntului secundar», scrisă de bătrînul profesor ieșan P. Rășcanu. Se va găsi în această întinsă scriere de 240 de pagini în format mare și dezvoltarea planurilor de învățămînt și capitole despre toate gimnasiile și liceele din țară. D. Rășcanu dă și amintirile sale despre școala moldovenească prin anii 1850—60. Critica unui om competent și cu o largă experiență se amestecă în expunere. Orice cercetător va trebui să plece de la acest studiu, care e și un limpede și sigur mijloc de informație și pentru altfel de cetitori.

Și, cînd te gîndești că, în loc să se risipească banii pe la atîția milogi cari au scris prostii, se putea căpăta zeci de sciitori de valoarea aceasta

dacă, fără patimă de partid și cu adevărată pricepere, s'ar fi recunoscut destoinicia oriunde este !

* Comisariatul-general al Expoziției a cerut o istorie a Românilor, pentru «Călăuza Oficială», d-lui D. Onciul. Resumînd cursul său și întregindu-l, d. Onciul, a dat peste 100 de pagini de text mărunț, condensat în literă ca și în fapte, și însemnat prin precizie, exactitate, precum și prin deplina potrivire cu scopul pe care-l urmărește «Călăuza Oficială».

* D. Iuliu Dragomirescu dă o ediție complectă a dramei lui Eminescu *Bogdan Dragoș*, din care părți fuseseră tipărite prin cîte o revistă. Întinsa lucrare, care a rămas nedesăvîrșită, cuprinde multe pagini de cea mai înaltă inspirație. Păcat că nu s'a făcut încercarea de a se statornici cînd și în ce împrejurări a fost scrisă. Unele versuri schioape ca :

Te are lîngă el... dar este om și moare,

în loc de :

Te are lîngă dînsul... dar este om și moare,

se cuveniau să fie îndreptate, împotriva slovei, dar după gîndul poetului.

Tot așa în

Nu vezi [adaugă : *tu*] ce răsplată virtutea are n lume ?

Sau în

Și-l [adecă și *îl*] vom orește bine, va fi frumos ca ziua.

Numele din diploma de la p. 15 pe care o cetește uricarul, sînt luate din actul patriarhului din Constantinopol dat lui Balç și Bragul pentru mănăstirea lor din Perî în Maramureș: după acest act trebuiau să și fie îndreptate. Și firește că în

... Din față-ți rupe-i.

M'au nebunit pe mine. De am turbat ca capii,

e pentru

... De am turbat ca lupii.

Atîtea și atîtea puncte ce se întîmpină înseamnă ele locuri ce nu se pot ceti ? Și în adevăr nu se pot ceti ? Ar fi trebuit descifrate cu orice preț, căci adesea ele se află în scenele cele mari.

* Ca și în alte culegeri de cuvîntări ale clericilor de peste munți, cetitorul va găsi în «Cuvîntări ocazionale» de asesorul Voileanu un număr de lămuriri biografice și culturale care nu sînt lipsite de interes.

* Fostul nostu compatriot Șăineanu, care se numește Sainéan în al treilea ipostas al numelui său, a tipărit în franțuzește un studiu despre «Creația metaforică în francesă și în romînă». Un învățat ca Jeanroy judecă în «Revue Critique» cartea astfel : «Ideia, aplicată fără discernămint și măsură, îl duce la încheieri în adevăr în stare să neliniștească spiritul cel mai puțin critic și mai puțin prudent.... Va rămînea din această

carte o foarte bogată culegere de cuvinte ciudate, luate din izvoarele cele mai felurite: frică mi-e că nu va rămînea nimic alta».

... Dulcea Românie! Ori nu?

* În broșura «Sylvia» a d-lui Mihail Mora sînt, la început, un număr de capitole bine scrise, răsămate pe o observație serioasă. Îndată însă, întimpinî incoerență și un ciudat romantism care încurcă și strică totul.

II. Reviste și ziare.

D. M. Răducanu urmează în «Vocea Putnei» observațiile sale întemeiate asupra volumului de «Poesii inedite» ale lui Eminescu, pe care l-a editat cu cea mai mare neîngrijire și neputință de a face o alegere d. Il. Chendi.

* În Blaj a început să apară «Rvista politică și literară», cu concursul mai multor scriitori din Regat. Sarcina conducerii pare că ar vrea s'o iea d. Aurel Ciato.

* S'a chemat ca profesor la școala comercială din Brașov d. C. Nedelcu, care tipărește în cel din urmă număr al mării reviste de filologie «Romania» din Paris o notiță rectificativă despre un trubadur medieval.

N. IORGA.

CUGETĂRI.

Predica Fariseului: Crede tu ce nu cred eu, fiindcă sînt atîția cari trebuie să creadă.

*

Lumea nu e a cui o străbate cu piciorul, ci a cui o înțelege cu gîndul.

*

Cel mai grozav dușman e dușmanul mort care nu ți-a iertat păcatul față de dînsul. El s'a așezat în inima ta și-l poți ucide numai străpungînd-o.

*

Până la sufletul tău nu poate pătrunde nici-o suliță din afară, dacă nu află înăuntru un ajutor, păcatul tău.

*

Rugăciunea se ridică numai pe scara de aur a faptelor bune.

*

Învățat e omul care nu mîntuie nici-odată de învățat.

*

E un fel de sinceritate care-ți aduce inima pe tablă într'un sos de vanitate care dezgustă.

*

Sînt oameni ale căror rămășițe pămîntești samănă cu cenușa jertfei arse.

X.